

Onderwerp:

Rapport evenwichtig belangenafweging bij de vaststelling van de pensioenpremie voor 2015

Toezicht pensioenfondsen
Expertisecentrum bedrijf en
organisatie

Leeswijzer rapport:

1. Inleiding
2. Samenvatting belangrijkste uitkomsten van het onderzoek
3. Onderzoek naar evenwichtige belangenafweging door pensioenfondsen bij het vaststellen van de pensioenpremie voor 2015
4. Premie ontwikkeling van de 158 in het onderzoek betrokken pensioenfondsen
5. Onderzoeksmethode

1. Inleiding**Datum**

26 februari 2015

Kenmerk

2015/119370

In het kader van de parlementaire behandeling, in december 2013, van het wetsvoorstel *Wet verlaging maximumopbouw- en premiepercentages pensioen en maximering pensioengevend inkomen* hebben de staatssecretarissen van Financiën en van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) negen waarborgen voor premieverlaging aan de Tweede Kamer gecommuniceerd¹. Een van deze waarborgen is dat DNB een generatie-evenwichtstoets met betrekking tot de pensioenpremies 2015 bij pensioenfondsen uitvoert. Deze toets houdt in dat DNB - op basis van de norm van evenwichtige belangenafweging (artikel 105 Pensioenwet) - de vaststelling van de pensioenpremie voor het jaar 2015 beoordeeld. Dit onderzoek is gestart in het tweede deel van 2014. De in het onderzoek betrokken pensioenfondsen konden tot en met 31 december 2014 de door DNB uitgezette vragenlijsten indienen. Deze vragenlijsten waren zowel gericht op (ex-ante) premiegegevens voor 2015 alsook op het besluitvormingsproces en de onderbouwing van het premiebesluit.

DNB heeft aangegeven de uitkomsten van het onderzoek te publiceren, geaggregeerd en op anonieme basis. Middels toezending van het rapport aan de Tweede Kamer worden de uitkomsten van het onderzoek openbaar.

2. Samenvatting belangrijkste uitkomsten van het onderzoek

In het onderzoek zijn uiteindelijk 158 pensioenfondsen betrokken uit de toezichtklassen T2 tot en met T4 (T1 is de klasse met kleine, liquiderende of volledig herverzekerde fondsen). Deze 158 pensioenfondsen zijn samen goed voor 89% van alle actieve deelnemers² en 93% van het totale premievolume. Gesloten pensioenfondsen, volledig verzekerde pensioenfondsen, pensioenfondsen met een beschikbare premieregeling en pensioenfondsen in een concreet liquidatietraject zijn veelal buiten het onderzoek gehouden. Ook hebben 22 pensioenfondsen aangegeven de pensioenregeling niet te hoeven wijzigen als gevolg van de versoering van het Witteveenkader. Die 22 pensioenfondsen zijn evenmin betrokken in dit onderzoek. De onderstaande

¹ De Brief van de staatssecretaris van Financiën en de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid van 18 december 2013 aan de Tweede Kamer met kenmerk AFP/2013/865U.

² Het percentage actieven is gebaseerd op de cijfers ultimo 2014. Het percentage in 2015 kan hier iets van afwijken.

bevindingen zijn daarom gebaseerd op de ingediende vragenlijsten van 158 pensioenfondsen.

- De feitelijke pensioenpremie daalt in 2015 naar verwachting met 1,9 miljard euro ten opzichte van 2014. Dit is een verlaging ten opzichte van 2014 van 7,4%. De (gedempte) kostendekkende premie, inclusief contractuele herstellpremies en opslagen, daalt in gelijke mate, dus ook met 1,9 miljard euro.
- Bij ongeveer 70% van de actieve deelnemers van de pensioenfondsen in het onderzoek daalt de pensioenpremie als percentage van de pensioengrondslag of als percentage van het salaris.
- Per saldo leiden de verlaging van de opbouwpercentages en beperking van pensioenopbouw tot 100.000 euro enerzijds en de overige wijzigingen in de pensioenregelingen anderzijds tot een verlaging van de (gedempte) kostendekkende premie van circa 1,7 miljard euro. De volledige decompositie van de (gedempte) kostendekkende premie is opgenomen in paragraaf 4.3.
- DNB heeft bij vijf pensioenfondsen geconcludeerd dat zij geen inzicht hebben gegeven in de belangenafweging en/of hebben kunnen onderbouwen waarom hun besluit evenwichtig is. DNB zal aanvullende informatie opvragen en van hen eisen om opnieuw inzicht te geven in de belangenafweging en de onderbouwing van de evenwichtigheid daarvan. DNB zal deze nadere informatie en onderbouwing beoordelen en dan bepalen of nadere actie ondernomen zal worden.

In dit onderzoek is niet beoordeeld hoe sociale partners in het arbeidsvoorwaardenoverleg om zijn gegaan met de verlaging van de werkgeversbijdrage aan de premie. Dit is onderdeel van arbeidsvoorwaardelijke afspraken door sociale partners en CAO-partijen waar pensioenfondsen geen invloed op hebben. Als toezichthouder op pensioenfondsen strekt het onderzoek van DNB zich alleen uit tot de premievaststelling door de pensioenfondsen.

3. Onderzoek naar evenwichtige belangenafweging door pensioenfondsen bij het vaststellen van de pensioenpremie voor 2015

3.1 Besluitvormingsproces

De in het onderzoek betrokken pensioenfondsen hebben zowel een vragenlijst over het premiebesluit als een vragenlijst over de ex-ante premiegegevens 2015 in moeten vullen. In de vragenlijst over het premiebesluit hebben pensioenfondsen hun besluitvormingsproces geduid en het besluit gemotiveerd.

Een van de maatregelen die zijn genomen bij de aanpassing van het Witteveenkader, is de aanpassing van het adviesrecht van het verantwoordingsorgaan van pensioenfondsen. Via deze wijziging werd het verantwoordingsorgaan het adviesrecht gegeven over de samenstelling van de feitelijke premie en de hoogte van de premiecomponenten. Deze aanpassing van het adviesrecht van verantwoordingsorganen is op 1 januari 2015 in werking getreden. Bijna alle pensioenfondsen hebben echter het besluit over de vaststelling van de premie in 2014 genomen, toen dit wettelijke adviesrecht nog niet van kracht was.

Ondanks dat dit specifieke wettelijk adviesrecht nog niet van kracht was, heeft DNB in het onderzoek de pensioenfondsen wel aangespoord een advies aan het verantwoordingsorgaan te vragen. Uit het onderzoek blijkt dat 2/3^e (107 van de 158) bij het onderzoek betrokken pensioenfondsen heeft aangegeven het verantwoordingsorgaan om advies te hebben gevraagd of dat (ten tijde van het indienen van de vragenlijsten) nog te gaan doen. Slechts vier pensioenfondsen hebben aangegeven af te wijken van het advies van het verantwoordingsorgaan.

Door een dergelijk adviestraject zijn de verantwoordingsorganen in staat om een oordeel te vormen over de belangenafweging door het pensioenfondsbestuur. In het verantwoordingsorgaan zitten in ieder geval (vertegenwoordigers van) deelnemers en pensioengerechtigden, maar ook de werkgever kan zitting hebben in het verantwoordingsorgaan.

3.2 Door DNB verrichte toets

DNB heeft uit de 158 pensioenfondsen een risico gebaseerde selectie gemaakt van pensioenfondsen waarvan de vragenlijsten individueel nader zijn beoordeeld. Deze selectie is deels gebaseerd op toezichtklasse (waarbij een nadruk is gelegd op grotere pensioenfondsen). Daarnaast is de selectie mede gebaseerd op fondsen met een toename van de mutatie in de premiemarge (verschil tussen feitelijke premie en (gedempte) kostendekkende premie) evenals de financiële positie van het pensioenfonds. Uiteindelijk heeft DNB (risico gebaseerd) 46 pensioenfondsen geselecteerd waarvan de onderbouwing en het proces van premievaststelling in meer detail zijn beoordeeld. Deze 46 pensioenfondsen vertegenwoordigen 77% van het premievolume van pensioenfondsen in Nederland.

DNB heeft de ingediende vragenlijsten op basis van de norm met betrekking tot evenwichtige belangenafweging (artikel 105 Pensioenwet) beoordeeld. Dit artikel schrijft voor dat het bestuur van een pensioenfonds zich bij de vervulling van zijn taak naar de belangen van de bij het fonds betrokken deelnemers, gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden, gepensioneerden en werkgever richt en zorgt dat deze zich door het bestuur op evenwichtige wijze vertegenwoordigd voelen. Hierbij is sprake van een open norm die beleidsvrijheid aan fondsen laat om te bepalen wanneer sprake is van evenwichtigheid. Het is primair aan het pensioenfondsbestuur om te verantwoorden dat het aan de bepaling van evenwichtige belangenafweging voldoet.

Van deze 46 pensioenfondsen zijn de ingediende en beantwoorde vragenlijsten individueel beoordeeld aan de hand van het gerapporteerde proces van besluitvorming en de gegeven motivering van de evenwichtigheid van het besluit en in hoeverre door pensioenfondsen inzicht is gegeven in de evenwichtige belangenafweging door het fonds.

3.3 Uitkomsten DNB toets

Bij de beoordeelde 46 pensioenfondsen zijn negen pensioenfondsen die de feitelijke premie ten minste in gelijke mate hebben verlaagd als de daling van de kostendekkende premie. Bij de overige beoordeelde fondsen kwamen diverse elementen naar voren in de onderbouwing waarom de feitelijke premie niet in gelijke mate met de kostendekkende premie daalde.

- Meerdere fondsen gaven aan een lage of gedaalde dekkinggraad te hebben en het beleid te hanteren dat bij de vaststelling van de feitelijke premie rekening wordt gehouden met deze (lage of gedaalde) dekkinggraad.
- Enkele fondsen gaven aan dat zij bij de premievaststelling rekening houden met hun beleid dat de premie bij lage dekkinggraad niet mag leiden tot een verslechtering van de dekkinggraad.
- Voorts zijn er meerdere pensioenfondsen die bij de vaststelling van de feitelijke premie voor het jaar 2015 al rekening hebben gehouden met de eisen van het nieuwe FTK met ingang van 1 januari 2015. Vooruitlopend op het effect van het nieuwe FTK op de premie 2016, is er bij die fondsen voor gekozen de premie voor 2015 niet teveel te laten dalen, omdat de premie 2016 anders weer zou moeten verhoogd (met het oog op premiestabilisatie).

DNB heeft bij vijf van deze 46 pensioenfondsen geoordeeld dat zij niet hebben voldaan aan de gestelde norm. Deze pensioenfondsen hebben geen inzicht gegeven in de belangenafweging of kunnen niet onderbouwen waarom hun besluit evenwichtig is. DNB zal aanvullende informatie opvragen en in dat kader van deze pensioenfondsen nogmaals eisen om inzicht te geven in de belangenafweging en de onderbouwing van de evenwichtigheid daarvan. DNB zal deze informatie en onderbouwing beoordelen en dan bepalen of nadere actie ondernomen zal worden. De overige betrokken pensioenfondsen konden verantwoorden dat ze aan evenwichtige belangenafweging voldoende invulling hebben gegeven.

4. Premie ontwikkeling van de 158 in het onderzoek betrokken pensioenfondsen

4.1 (gedempte) kostendekkende premie en feitelijke premie

Voor de premieontwikkeling zijn twee premiebegrissen relevant: de (gedempte) kostendekkende premie en de feitelijke premie.

(Gedempte) kostendekkende premie

De (gedempte) kostendekkende premie is de premie die door fondsen minimaal in rekening gebracht dient te worden op grond van artikel 128 Pensioenwet. De (gedempte) kostendekkende premie geeft daarmee de kostprijs van de pensioenopbouw weer. Wijzigingen in de pensioenregeling en in het deelnemersbestand hebben een directe invloed op de (gedempte) kostendekkende premie. De Pensioenwet bepaalt dat de kostendekkende premie kan worden vastgesteld aan de hand van de actuele rentetermijnstructuur. De kostendekkende premie kan door pensioenfondsen ook worden gedempt. Demping kan plaatsvinden op basis van een voortschrijdend gemiddelde van de rente dan wel op basis van een vastgestelde verwachte waarde van het toekomstig rendement. Deze verschillende methoden van vaststellen van de kostendekkende premie, leiden ook tot verschillende hoogten van de kostendekkende premie, bij gelijke omstandigheden.

Voor dit onderzoek heeft DNB ook contractuele herstellpremies en opslagen op de kostendekkende premie geschaard onder het begrip kostendekkende premie.

Feitelijke premie

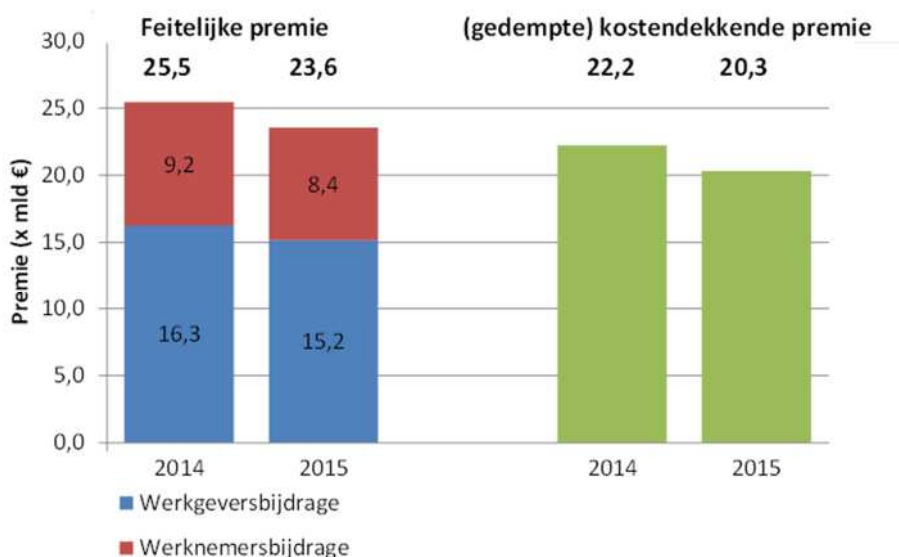
De feitelijke premie is de premie die werkelijk in rekening wordt gebracht en ligt in de praktijk vaak hoger dan de (gedempte) kostendekkende premie. De (gedempte) kostendekkende premie is een wettelijke ondergrens, maar pensioenfondsen kunnen in hun beleid, bijvoorbeeld vanuit prudentiële overwegingen of omdat een vaste premieafpraak voor meerdere jaren van toepassing is, een feitelijke premie nastreven die hoger ligt.

4.2 Premieontwikkeling op totaalniveau bij de 158 pensioenfondsen

DNB heeft de in het onderzoek betrokken pensioenfondsen gevraagd naar de hoogte en mutatie van zowel de feitelijke premie als van de (gedempte) kostendekkende premie en voorts vragen gesteld over het besluitvormingsproces en de onderbouwing van het premiebesluit.

Op basis van de door de 158 pensioenfondsen ingediende vragenlijsten daalt de feitelijke premie in 2015, ten opzichte van 2014, naar verwachting met 1,9 miljard euro van 25,5 naar 23,6 miljard. De verhouding werknemersbijdrage in de premie is nagenoeg gelijk gebleven.

De (gedempte) kostendekkende premie, inclusief contractuele herstelpremies en opslagen op de kostendekkende premie, daalt volgens opgave van de pensioenfondsen, naar verwachting ook met 1,9 miljard euro, van 22,2 naar 20,3 miljard.

4.3 Mutaties in de (gedempte) kostendekkende premie en contractuele herstelpremies en opslagen

De versoering van het Witteveenkader *sec* heeft geleid tot een verlaging van de (gedempte) kostendekkende premie, namelijk met circa 2,4 miljard euro. De aanpassing van de pensioenregeling aan het Witteveenkader is echter maar één van meerdere elementen die invloed heeft gehad op de mutatie van de (gedempte) kostendekkende premie. De daling van de (gedempte)

kostendekkende premie is bijvoorbeeld deels teniet gedaan door een wijziging van het deelnemersbestand (mutaties aantallen en kenmerken deelnemersbestand). Voorts hebben sociale partners bij meerdere fondsen besloten de verlaging van de pensioenopbouw elders binnen de pensioenregeling te compenseren, bijvoorbeeld door verhoging van het nabestaandenpensioen. Dat behoort tot het domein van de sociale partners.

De mutatie van de (gedempte) kostendekkende premie 2015³ ten opzichte van 2014, is als volgt opgebouwd (in mrd. euro), op basis van de door de pensioenfondsen gerapporteerde decompositie.

Versobering Witteveenkader 2015	-/- 2,4
Overige wijzigingen in de regeling (verbeteringen in de regeling)	0,7
Wijziging deelnemersbestand	0,2
Wijziging rentetermijnstructuur (rts) of dempingsrendement	0,4
Verschillen in herstellpremies, extra premies of bijstortingen	-/- 0,8
Overig	0
Totaal	-/- 1,9

Toelichting op de decompositie:

- Versobering Witteveenkader 2015*
De post versobering Witteveenkader 2015 heeft betrekking op alle wijzigingen in de regeling als gevolg van de versobering van het Witteveenkader. Hieronder vallen de beperking van het opbouwpercentage naar maximaal 1,875% en de aftopping van het pensioengevend salaris bij 100.000 euro. Bij de 158 onderzochte fondsen leidt de versobering van het Witteveenkader 2015 tot een kostendaling van circa 2,4 mrd. euro.
- Overige wijzigingen in de regeling (verbeteringen van de pensioenregeling)*
De overige wijzigingen in de regeling hebben te maken met verbeteringen binnen de pensioenregeling om de gevolgen van de verlaging van de maximale opbouwpercentages en de aftopping bij inkomen boven de 100.000 euro, binnen de ruimte die de versobering van het Witteveenkader eventueel nog biedt, deels te compenseren. Sociale partners in het arbeidsvoorwaardenoverleg bepalen zelf in welke mate de pensioenregeling wordt gewijzigd. Volgens de opgave van de 158 pensioenfondsen zorgen deze verbeteringen voor een kostprijsstijging van circa 0,7 mrd. euro. Dit impliceert dat circa 30% van de versobering van het Witteveenkader wordt gecompenseerd binnen de pensioenregeling.
- Wijziging deelnemersbestand*
Onder wijzigingen in deelnemersbestand vallen mutaties in het aantal deelnemers en mutaties in de kenmerken van het deelnemersbestand, bijvoorbeeld in de gemiddelde leeftijd. Per saldo zorgen mutaties in het deelnemersbestand in de sector voor een stijging van de kostendekkende premie met circa 0,2 mrd. euro.
- Wijziging rentetermijnstructuur (rts) of dempingsrendement*
De kostendekkende premie kan op verschillende manieren worden vastgesteld. Pensioenfondsen kunnen hun premiesystematiek baseren op de actuele rentetermijnstructuur (rts) of ze kunnen de premie dempen op

³ Een decompositie van de (gedempte) kostendekkende premie geeft inzicht in de mutatie van de elementen van de kostprijs ten opzichte van 2014, zoals Witteveen effect, verbeteringen in de regeling en bestandmutaties.

basis van een voortschrijdend gemiddelde van de rts of op basis van verwacht rendement. De daling van de rente zorgt voor een hogere kostprijs van pensioen voor fondsen die de premie baseren op de actuele rentetermijnstructuur. Ook wijzigingen in dempingsrendement zorgen voor een kostprijsverandering. Voor de 158 fondsen is er per saldo sprake van een kostprijsstijging van circa 0,4 mrd. euro.

- *Verschillen in herstellpremies, extra premies of bijstortingen*
Onder deze post vallen mutaties in herstellpremies of bijstortingen die deel uitmaken van de benodigde premie. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn bij een contractueel verschuldigde bijstorting of een opslag in verband met een herstelplan. Er is per saldo sprake van een kostprijsdaling van circa 0,8 mrd. euro. Met andere woorden, herstellpremies, etc, zijn verlaagd.
- *Overig*
Onder de post overig worden alle overige elementen meegenomen die een impact hebben op de kostendekkende premie. Hieronder vallen bijvoorbeeld wijzigingen van sterftegrondslagen, kostenopslagen en solvabiliteitsopslagen en wijzigingen als gevolg van een gewijzigde premiesystematiek (bijvoorbeeld een overstap van demping op basis van gemiddelde Rts naar demping op basis van verwacht rendement). Per saldo is de impact van alle overige wijzigingen op de kostendekkende premie nihil.

Bovenstaande decompositie geeft een totaalbeeld. Er zijn uiteraard verschillen tussen afzonderlijke pensioenfondsen, bijvoorbeeld in termen van de impact van de versoering van het Witteveen kader. Dit hangt af in hoeverre de aanpassing van het Witteveen kader effect had op de pensioenregeling. Ook is het aan sociale partners om te bepalen of en in welke mate in de pensioenregeling de versoering in de pensioenregeling op onderdelen wordt gecompenseerd.

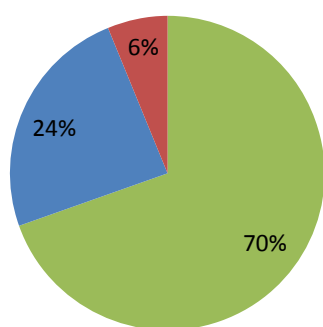
4.4 Premieontwikkelingen in relatie tot aantallen actieve deelnemers

De in het onderzoek betrokken 158 pensioenfondsen hebben samen 4,9 miljoen actieve deelnemers. Dit betreft 89% van alle actieve deelnemers bij pensioenfondsen.

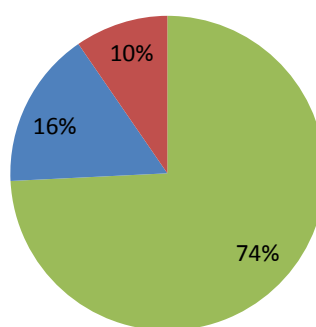
Van deze 158 pensioenfondsen is ook onderzocht wat de ontwikkeling is van de premie als percentage van de pensioengrondslag of het salaris. Dat is van belang omdat een wijziging van de feitelijke premie, als gevolg van bijvoorbeeld bestandwijzigingen, niet meteen tot een wijziging van de premie als percentage van de pensioengrondslag of het salaris hoeft te leiden.

Onderstaand diagram geeft weer dat bij ongeveer 70% van de actieve deelnemers van de pensioenfondsen in het onderzoek, de pensioenpremie daalt als percentage van de pensioengrondslag of als percentage van het salaris.

Aantal actieve deelnemers

Premievolume

■ lager premie%   ■ gelijk premie%   ■ hoger premie%

5 Onderzoeksmethode

DNB heeft in de Nieuwsbrief Pensioenen⁴ juli 2014 aangekondigd een onderzoek te verrichten naar evenwichtige premievaststelling voor het jaar 2015. In augustus 2014 heeft DNB aan een groot aantal pensioenfondsen een brief gestuurd⁵, met twee vragenlijsten en een stappenplan.

Het betrof een groot deel van de pensioenfondsen met actieve opbouw in de toezichtklassen T2 tot en met T4. Deze pensioenfondsen moesten de ingevulde vragenlijsten uiterlijk op 1 december 2014 bij DNB indienen. In november is gebleken dat bij een aanzienlijk deel van de pensioenfondsen de besluitvorming over de premievaststelling niet voor 1 december 2014 kon worden afgerond. Omdat DNB het van belang vond dat de vragenlijsten werden ingevuld door alle pensioenfondsen die betrokken zijn in het onderzoek, heeft DNB besloten de indieningstermijn te verlengen tot en met woensdag 31 december 2014. Uiteindelijk hebben alle aangeschreven pensioenfondsen de vragenlijsten bij DNB ingediend.

Van de aangeschreven pensioenfondsen hebben 22 pensioenfondsen aangegeven dat de pensioenregeling niet hoefde te worden gewijzigd als gevolg van de versoering van het Witteveen kader. Die pensioenfondsen zijn bij dit onderzoek, dat in het kader van de versoering van het Witteveenkader plaatsvindt, buiten beschouwing gelaten.

⁴ <http://www.dnb.nl/nieuws/dnb-nieuwsbrieven/nieuwsbrief-pensioenen/nieuwsbrief-pensioenen-juli-2014/dnb309260.jsp>

⁵ <http://www.toezicht.dnb.nl/2/50-231385.jsp>

In dit onderzoek heeft DNB niet beoordeeld hoe sociale partners in het arbeidsvoorwaardenoverleg om zijn gegaan met de verlaging van de werkgeversbijdrage aan de premie. Dit is onderdeel van arbeidsvoorwaardelijke afspraken door sociale partners en CAO-partijen waar pensioenfondsen geen invloed op hebben. Als toezichthouder op pensioenfondsen strekt het onderzoek van DNB zich alleen uit tot de premievaststelling door de pensioenfondsen.

In dit onderzoek zijn voorts pensioenverzekeraars en premiepensioeninstellingen niet betrokken. Aangrijpingspunt voor het onderzoek is de bepaling in de Pensioenwet, die alleen van toepassing is op pensioenfondsen, dat het besluit over de premie evenwichtig genomen moeten worden. Daarom geven de cijfers wel een goed beeld van de verwachte premieontwikkeling bij pensioenfondsen in 2015, maar niet voor de deelnemers waarvan de pensioenregeling bij andere pensioenuitvoerders is ondergebracht.